

دانشکده علوم انسانی

بررسی تطبیقی موجّهات بسیطه و مرکبه در قضایای حملیه نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی

نگارش:

سیدرضا فاطمی

استادان راهنما: دکتر سیده زهرا موسوی

دکتر محمد شکری

استاد مشاور: دکتر عین اله خادمی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فلسفه و حکمت اسلامی

فروردین

۹۱

ا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب سید رضا فاطمی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آن ها استفاده شده است ، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مأخذ ذکر گردیده است . این پایان نامه/رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارایه نشده است . در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

سیدرضا فاطمی

دانشکده علوم انسانی

بررسی تطبیقی موجّهات بسیطه و مرکبه در قضایای حمله نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی

نگارش:

سیدرضا فاطمی

استادان راهنما: دکتر سیده زهرا موسوی

دکتر محمد شکری

استاد مشاور: دکتر عین اله خادمی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فلسفه و حکمت اسلامی

فروردین ۹۱

تاییدیه هیات داوران

تقدیم به روح پرفتوح مادر عزیزم

مرحومه مغفوره مشهدی مرضیه رضایی

«غزل هجر مادر»

ای مادر من، بهر تو من، جان بسپارم
ای خرمی خطه بستان وجودم
هر دم که کنم یاد تو ای مظهر خوبی
ای جان عزیزان که زما کوچ نمودی
ای چشمه جوشنده صافی و محبت
سرو قد صبر، آمده خم از غم هجرت
تواصل رضا وصل رضا آیه نوری
بی روی تو چون حبسم و رفته است قرارم
چون بلبل گم کرده گلی خسته و زارم
بر جامه جان رایحه بوی تو دارم
در هجر تو عمرم به فنا، جان به لب آرام
با بود تو سرسبز در این فصل بهارم
چون صبر مرا نیست چنان ابر بهارم
هر وقت که دلم تنگ شود رو به تو آرام

سروده در دانشگاه قم

۱۳۷۷/۱/۳۰

تقدیر و تشکر

من باید سپاس گذار بزرگوارانی باشم که از سفره علمشان و همچنین اخلاقشان بهره ها بردم. ابتدا شکرگزاری ویژه ای دارم از استادم در رشته منطق، خانم دکتر سیده زهرا موسوی که از گنجینه غنی این علم بهره مند بوده و همواره در کار علمی ام از ایشان مشورت می گرفتم و ایشان با رهنمودهای به جا و دقیق، بسیاری از دشواری های این علم، یعنی منطق را بر من آسان کردند و از الطاف بی دریغ شان برای در اختیار گذاشتن منابع بسیار سپاسگزاری کرده و برایشان آرزوی سعادت و سربلندی و موفقیت را دارم.

از استاد بزرگوار و فرزانه، جناب آقای دکتر محمد شکری که از محضرشان توأمان درس ها آموختم و به پشت گرمی گنجینه غنی دانش ایشان و در محبت و الطاف بیکران فکری و اخلاقی این استاد توانستم این راه دشوار را به پشت سربگذرانم و از رهنمودهای ایشان بسیار سپاسگزاری می نمایم. و همچنین از استاد پیش کسوت و فرزانه ام، جناب آقای دکتر عین ا... خادمی که در مکتب ایشان، درس سعه صدر، صبوری و دقت نظر و مسئولیت پذیری را آموختم و دعای خیر خودم را همواره نثارش می کنم.

در پایان سپاس بیکران و خالصانه خود را نثار خانواده محترم خودم می کنم که همواره مشوق بنده در ادامه تحصیل بوده اند به ویژه همسر، دختر و پسر عزیزم که سعادت آن ها را از خدای متعال خواهانم.

سید رضا فاطمی

چکیده

مراد از مطالعه تطبیقی نظریه های ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی، در بحث قضایای موجّه، توصیف و تبیین مواضع خلاف و وفاق اندیشه های این دو دانشمند بزرگ ایرانی است. قابل ذکر است اهمیت و پیچیدگی این بحث، باعث شده که هر دو اندیشمند در نظریه های خود گاهی دچار فراز و نشیب‌هایی شده اند.

در هر قضیه ای نسبت محمول به موضوع حالت خاصی دارد که از آن در علم منطق به «کیفیت نسبت» تعبیر می شود و نام دیگر آن «ماده» و «عنصر» قضیه است و این ماده یا عنصر که همان چگونگی نسبت است در هر قضیه ای موجود است. لفظی را که بر آن ماده یا عنصر دلالت دارد. «جهت» یا «نوع» می نامند.

در تقسیم بندی ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی از اقسام موجّهات، به شباهتهای فراوانی در آثار منطقی شان می توان دست یافت. البته در بعضی از موارد به نوآوری‌هایی هم در این زمینه برخورد می کنیم.

شیخ الرئیس هریک از جهات ثلاث قضایا (واجب - امکان - امتناع) را بگونه های مختلف تقسیم کرده و برای نخستین بار نظم و انسجام خاصی را در میان جهات قضایا ارائه داده است. وی قضایای موجّه را به دو قسم بسیطه و مرکبه تقسیم کرده است. قضایایی که دارای جهت هستند اگر مقید به قید «لاضروره» و یا «لادوام» باشند مرکب اند وگرنه بسیط هستند.

خواجه نصیرالدین طوسی هم تقسیم بندی جدیدی از اقسام موجّهات ارائه کرده است. ایشان قضایای موجّه را به ۳ قسم (۱- بحسب اعتبار ذات تنها ۲- به حسب اعتبار وصف تنها ۳- به اعتبار ذات و وصف باهم) تقسیم کرده است.

کلید واژه:

موجّهات. قضیه بسیطه. قضیه مرکبه. تناقض. عکس مستوی. ابن سینا. خواجه نصیرالدین

طوسی

پیشگفتار

الحمد لله رب العالمين، باعث الانبياء والمرسلين وفضل صلواته على سيد الانبياء وخاتم النبيين و على آله الممتجبين المعصومين (ع) لاسيما بقيه الله في الارضين، و ارواح العالمين لتراب مقدمه الفداء (عج).

درود و سلام به تمامی پیام آوران راستین الهی به بشر از جناب آدم ابوالبشر(ع) تا خاتم آنان خواجه کاینات جناب سفیر کبیر الهی ، حضرت محمد بن عبدنا.. صلی الله علیه وآله که راهنمایان انسان ها از ظلمات به سوی نور، و ساریانان بزرگ قافله ی بشریت به سرمنزل مقصود بوده اند و به فرموده حکیم شبستری در گلشن راز:

در این ره انبیاء چون ساریانند   دلیل و راهنمای کاروانند
وزایشان سید ما گشته سالار   هم او اول هم اوآخر در این کار

و درود و سلام بر پیشوایان معصوم (ع) و برحق شیعه ، به ویژه جناب خاتم الاوصیاء عجل الله تعالی فرجه الشریف که زیباترین جلوه های رزم و عالی ترین مفسران وحی و قرآن ناطقند و باران معارف اسلام ناب از دامان بلند این قله های سربه فلک کشیده بر سرزمین جان تشنگان معرفت، باریدن گرفته و این باران رحمت پیوسته تا دامنه ی قیامت مستدام است، تاریخ علم در همه ی ابعاد و به ویژه در بعد معارف حقه، رهین فیض کلام روح بخش آنان است.

و درود و سلام برروح بلند رهبر انقلاب، خمینی بزرگ، رحمة الله و همه شهیدان انقلاب اسلامی که با نثار جان خویش زمینه را برای نشر معارف حقه ی تشیع فراهم ساختند. نامشان گرامی و یادشان و راهشان پررهرو باد.

اما بعد، موضوع این پایان نامه که پیرامون یکی از مسائلی که از قدیم الایام در میان منطقی دانان اسلامی مطرح بوده ، مسئله موجهاست که بعنوان یکی از دشوارترین مباحث منطقی است . در این زمینه به نظریات دو اندیشمند منطقی یعنی ابن سینا و خواجه نصیر طوسی پرداختم تا مبنای اساس بحث کاملاً واضح و روشن شود.

از خداوند منان طلب علو درجات و هم نشینی با ملکوتیان را برای این دو دانشمند بزرگوار ایران اسلامی و همه پیوندگان علم خواهانم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول (کلیات بحث)
۲	بخش اول: طرح مسأله
۲	۱-۱) بیان مسأله تحقیق
۲	۲-۱) سوالات یا فرضیه های تخصصی
۳	۳-۱) ضرورت و اهمیت تحقیق
۴	۴-۱) اهداف تحقیق
۴	۵-۱) کاربرد نتایج تحقیق
۵	بخش دوم: پیشینه تحقیق
۷	بخش سوم: روش تحقیق
۷	۱-۳-۱) نوع تحقیق
۷	۲-۳-۱) ابزار گردآوری داده ها
۸	فصل دوم : قضایای موجهه نزد ابن سینا
۹	بخش اول : تعریف ماده ، جهت و تفاوت آنها
۹	۱-۱-۲) تعریف ماده
۱۰	۲-۱-۲) تعریف جهت
۱۱	۳-۱-۲) تفاوت جهت و ماده
۱۳	بخش دوم : اقسام موجهات
۱۳	۱-۲-۲) موجهات بسیط
۱۳	۱-۱-۲-۲) ضروریه
۱۳	۱-۱-۱-۲-۲) ضروریه ازلیه
۱۴	۲-۱-۱-۲-۲) ضروریه مطلقه یا ذاتیه
۱۵	۳-۱-۱-۲-۲) تفاوت ازلیه و مطلقه
۱۵	۴-۱-۱-۲-۲) مشروطه عامه
۱۶	۵-۱-۱-۲-۲) ضروریه به شرط محمول
۱۸	۶-۱-۱-۲-۲) وقتییه مطلقه
۱۹	۷-۱-۱-۲-۲) منتشره مطلقه

۱۹	۲-۱-۲-۲) دائمه
۲۰	۲-۲-۱-۲-۲) دائمه مطلقه
۲۰	۲-۲-۱-۲-۲) عرفیه عامه
۲۱	۳-۱-۲-۲) ممکنه
۲۱	۱-۳-۱-۲-۲) امکان عام
۲۲	۲-۳-۱-۲-۲) امکان اخص
۲۳	۳-۳-۱-۲-۲) امکان استقبالی
۲۴	۴-۱-۲-۲) مطلقه
۲۶	۲-۲-۲) موجّهات مرکبه
۲۷	۱-۲-۲-۲) مشروطه خاصه
۲۷	۲-۲-۲-۲) عرفیه خاصه
۲۸	۳-۲-۲-۲) وجودیه لاضروریه
۲۸	۴-۲-۲-۲) وجودیه لادائمه
۲۹	۵-۲-۲-۲) وقتیه
۲۹	۶-۲-۲-۲) منتشره
۲۹	۷-۲-۲-۲) ممکنه خاصه
۳۱	بخش سوم: تناقض موجّهات
۳۱	۱-۳-۲) تعریف تناقض
۳۱	۲-۳-۲) شرایط تناقض
۳۱	۱-۲-۳-۲) اختلاف در تناقض
۳۳	۲-۲-۳-۲) وحدات در تناقض
۳۴	۳-۳-۲) بررسی تناقض در موجّهات
۳۴	۱-۳-۳-۲) نقائض بسائط
۳۵	۲-۳-۳-۲) نقائض مرکبات
۳۵	۱-۲-۳-۳-۲) مرکبات کلیه
۳۵	۲-۲-۳-۳-۲) مرکبات جزئیه
۳۷	بخش چهارم: عکس موجّهات
۳۷	۱-۴-۲) تعریف عکس مستوی
۳۷	۲-۴-۲) شرایط عکس

۳۸	۲-۴-۳) بررسی عکس مستوی موجها
۳۸	۲-۴-۳-۱) سوالب کلیه
۳۹	۲-۴-۳-۲) سوالب جزئیه
۴۰	۲-۴-۳-۳) موجبات کلیه و جزئیه
۴۲	فصل سوم : قضایای وجهه نزد خواجه نصیرالدین طوسی
۴۳	بخش اول: تعریف ماده ، جهت و تفاوت آنها
۴۳	۳-۱-۱) تعریف ماده
۴۴	۳-۱-۲) تعریف جهت
۴۴	۳-۱-۳) تفاوت جهت و ماده
۴۶	بخش دوم : اقسام موجها
۴۶	۳-۲-۱) موجها بسیط
۴۶	۳-۲-۱-۱) ضروریه
۴۶	۳-۲-۱-۲) ضروریه ذاتی
۴۷	۳-۲-۱-۳) ضروریه مشروطه عامه
۴۷	۳-۲-۱-۴) ضروریه به شرط محمول
۴۷	۳-۲-۱-۵) ضروریه وقتی و منتشره
۴۸	۳-۲-۲) دائمه
۴۸	۳-۲-۱-۲) دائم ذاتی
۴۸	۳-۲-۱-۳) عرفی
۴۹	۳-۲-۱-۴) عرفی عام
۴۹	۳-۲-۱-۵) عرفی خاص
۴۹	۳-۲-۳) ممکنه
۴۹	۳-۲-۱-۳) امکان عام
۵۰	۳-۲-۱-۴) امکان خاص
۵۰	۳-۲-۱-۵) امکان اخص
۵۰	۳-۲-۱-۶) امکان استقبالی
۵۱	۳-۲-۴) مطلقه
۵۲	۳-۲-۱-۴) مطلق عام
۵۲	۳-۲-۱-۵) مطلق عرفی

۵۲	۳-۲-۱-۴-۳) مطلق خاص لاضروری و مطلق اخص لادائم
۵۳	۳-۲-۲) موجهاات مركبه
۵۴	۳-۲-۱) عرفی مطلق
۵۴	۳-۲-۱-۱) عرفی ضروری
۵۵	۳-۲-۱-۲) عرفی دائم
۵۵	۳-۲-۱-۳) عرفی دائم لاضروری
۵۶	۳-۲-۱-۴) عرفی لاضروری
۵۶	۳-۲-۱-۵) عرفی لادائم
۵۶	۳-۲-۲-۲-۲) مشروط مطلق
۵۷	۳-۲-۲-۱) مشروط ضروری
۵۷	۳-۲-۲-۲) مشروط دائم
۵۷	۳-۲-۲-۳) مشروط دائم لاضروری
۵۷	۳-۲-۲-۴) مشروط لاضروری
۵۸	۳-۲-۲-۵) مشروط لادائم
۵۸	۳-۲-۲-۳) عرفی لامشروط
۵۸	۳-۲-۲-۱) عرفی لامشروط ضروری
۵۹	۳-۲-۲-۲) عرفی لامشروط دائم
۵۹	۳-۲-۲-۳) عرفی لامشروط دائم لاضروری
۵۹	۳-۲-۲-۴) عرفی لامشروط لاضروری
۵۹	۳-۲-۲-۵) عرفی لامشروط لادائم
۶۱	بخش سوم : تناقض موجهاات
۶۱	۳-۳-۱) تعريف تناقض
۶۱	۳-۳-۲) شرايط تناقض
۶۲	۳-۳-۳) شرايط تناقض موجهاات
۶۲	۳-۳-۱) نقايض بسائط
۶۴	۳-۳-۲) نقايض مركبات
۶۴	۳-۳-۱) ممكنه خاصه
۶۵	۳-۳-۲-۲) وجوديه

۶۶	۳-۳-۲-۳) مطلقه خاصه
۶۶	۳-۳-۲-۴) عرفیه خاصه
۶۷	۳-۳-۲-۵) مشروط خاصه
۶۹	بخش چهارم: عکس موجّهات
۶۹	۳-۴-۱) تعریف عکس مستوی
۶۹	۳-۴-۲) شرایط عکس مستوی
۷۰	۳-۴-۲-۱) بقای کیف و صدق شرط است
۷۰	۳-۴-۲-۲) بقای کمیت ، شرط نیست
۷۱	۳-۴-۲-۳) بقای کذب، شرط نیست
۷۲	۳-۴-۲-۴) بقای جهت ، شرط نیست
۷۲	۳-۴-۳) عکس قضایای موجبه
۷۲	۳-۴-۳-۱) فعلیه
۷۲	۳-۴-۳-۲) ممکنه
۷۳	۳-۴-۳-۳) وصفیه
۷۶	۳-۴-۴) عکس قضایای سالبه
۷۶	۳-۴-۴-۱) سالبه کلیه
۷۷	۳-۴-۴-۱-۱) ضروریه
۷۷	۳-۴-۴-۱-۲) دائمه
۷۷	۳-۴-۴-۳) مشروطه و عرفیه
۷۷	۳-۴-۴-۴) مشروطه و عرفیه مقید به لادوام
۷۹	۳-۴-۴-۵) ممکنه و مطلقه
۷۹	۳-۴-۴-۶) ممکنه و مطلقه وصفیه
۷۹	۳-۴-۴-۲) سالبه جزئیه
۸۱	فصل چهارم : تشابه و تفارق قضایای موجهه نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی
۸۲	بخش اول : شیوه های منطق نگاری خواجه نصیرالدین طوسی و ابن سینا

۸۴	بخش دوم: مواد قضایا و جهات (۲-۴)
۸۴	۱-۲-۴) تقسیم قضیه
۸۴	۱-۱-۲-۴) تقسیم قضیه از نظر منطقیان اسلامی
۸۶	۲-۱-۲-۴) کیفیات نسبت محمول به موضوع از نظر منطقیان اسلامی
۸۹	۲-۲-۴) جهت سور و جهت حمل
۹۱	۳-۲-۴) قضایای مطلقه
۹۲	۴-۲-۴) قضایای دائمه و ضروری
۹۳	۱-۴-۲-۴) دائمه
۹۳	۲-۴-۲-۴) ضروریه
۹۴	۳-۴-۲-۴) نسبت دائمه و ضروری
۹۶	۵-۲-۴) عقد الوضع و عقد الحمل در قضایای موجهه
۹۷	۱-۵-۲-۴) عقد الحمل
۹۷	۲-۵-۲-۴) عقدالوضع
۱۰۰	بخش سوم: تناقض موجهات
۱۰۰	۱-۳-۴) تعریف تناقض
۱۰۰	۲-۳-۴) وحدات تناقض
۱۰۲	۳-۳-۴) نقیض مطلقه
۱۰۴	بخش چهارم: عکس موجهات
۱۰۴	۱-۴-۴) تعریف عکس
۱۰۵	۲-۴-۴) شرایط عکس
۱۰۶	۳-۴-۴) عکس سالبه کلیه مطلقه
۱۰۷	۴-۴-۴) عکس موجهه کلیه ممکنه
۱۰۹	۵-۴-۴) عکس ضروریه
۱۱۱	بخش پنجم: جمع بندی
۱۱۱	۱-۵-۴) نتیجه بحث
۱۱۱	۲-۵-۴) عقیده نگارنده

۱۱۲

۱۱۳

۴-۵-۳) پیشنهاد

منابع

فصل اول : مقدمات بحث

بخش اول: طرح مسأله

قضیه حملی به چند اعتبار قسمت شده است که یکی از آن، بخش کردن قضیه حملی به حسب جهت است، یعنی گونه ای از قضیه جهت دار یعنی «موجهه» و گونه دیگر بی جهت و «مطلقه» است.

۱-۱- بیان مسأله تحقیق

هر محمولی با هر موضوعی نسبتی دارد که این نسبت یا بصورت وجوب است یا بصورت امکان یا بصورت امتناع. این نسبت در نفس الامر، ماده قضیه است و آن چه که بوسیله آن این نسبتها تلفظ شوند و یا آنچه که از قضیه فهمیده می شود - اگرچه تلفظ هم نشود- جهت قضیه است. نخستین گام برای فهمیدن قضیه موجهه، دانستن معنای جهت، لازم است. که می گوئیم: نسبت میان موضوع و محمول در هر قضیه ای در واقع، دارای حالت مخصوصی است که از آن حالت در منطق به کیفیت نسبت تعبیر می شود و نام دیگر آن ماده قضیه است و این ماده در هر قضیه ای موجود است و لفظی که بر آن کیفیت و ماده دلالت می نماید «جهت» قضیه است.

به عبارت دیگر ماده و کیفیت نسبت، مدلول جهت است و جهت لفظی است که بر آن مدلول دلالت دارد. منطقی هرگاه پیرامون احکام و احوال قضایا (تناقض و عکس) بحث می کند، بحث پیرامون نسبت از آن جهت که عبارت بر آن دلالت می کند، برایش مهم است. مدلول عبارت گاه ممکن است دقیقاً همان ماده باشد و گاه ممکن است امری اعم یا اخص یا مخالف آن باشد. از این رو جهت و ماده گاه یک چیز و گاه متغایر از همدیگر هستند اما به اعتبار، همواره دو معنی هستند.

تقسیم قضایای حملیه به بسیطه و مرکبه و همچنین تقسیم بسیطه و مرکبه به اقسام گوناگون و بیان شرح و بسط هرکدام از آنها از دو دیدگاه ۱- ابن سینا ۲- خواجه نصیرالدین طوسی دریچه ای برای کشف حل مشکل ترین مبحث منطق یعنی موجهات خواهد بود.

۱-۲- سوالات یا فرضیه های تخصصی

۱- معنی ماده و جهت، فرق ماده و جهت نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟

۲- اقسام موجهات بسیطه و مرکبه نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟

- ۳- تعریف و شرایط تناقض موجهات نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟
- ۴- تناقض موجهات بسیطه و مرکبه نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟
- ۵- تعریف و شرایط عکس مستوی موجهات نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟
- ۶- عکس مستوی موجهات بسیطه و مرکبه نزد ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟
- ۷- تشابه و تفارق فکری ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی در تعریف جهت و اقسام موجهات بسیطه و مرکبه چیست؟
- ۸- تشابه و تفارق فکری ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی در تعریف و شرایط تناقض موجهات و اقسام بسیطه و مرکبه آن چیست؟
- ۹- تشابه و تفارق فکری ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی در تعریف و شرایط عکس مستوی موجهات و اقسام بسیطه و مرکبه آن چیست؟

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

در ضرورت و اهمیت این تحقیق همین بس که زیربنای تمام بحث های قضایادرمنطق ، پی بردن به کیفیت نسبت محمولوموضوع است که آیا این نسبت وجوب است یاامکان یاامتناع؟ آیا این نسبت بسیط است یا مرکب؟ مثلاً اگر نسبت قضیه بسیطه ، ضروریباشد به چه نوع ضرورتی اشاره می شود (ضرورت ذاتی یا زلی ، مشروطه عامه ، به شرط محمول و...) ویا اگر نسبت قضیه بسیطه ، دائمه باشد به چه نوع دائمه ای اشاره می شود(دائمه مطلقه ، عرفیه عامه) وهمینطور در مورد نسبت قضیه مرکبه هم بارعایت تقسیمات به کیفیت دقیق قضیه می توان پی برد. در این تحقیق علاوه بر بررسی نسبت قضایا به برخی از احکام قضایانیزماندعکس مستوی و تناقض پرداخته شده که در بررسی کیفیات سه گانه مطرح شده حائز اهمیت اند . خاصیت و اهمیت نگرستن به مسائل منطقی در واقع شالوده معرفت شناسی دینی وفراراهی است تا با قاعده قراردادن قضایای دقیق منطقی بتوان به دستورات دینی در قرآن واحادیث به نحو شایسته ای عمل کرد.

بدین علت دیدگاه های منطقیانی چون شیخ الرئیس ابوعلی سینا و خواجه نصیرالدین طوسی را انتخاب کردم که با الگو قرار دادن نظرات این دو بزرگوار در مباحث سنگین موجهات منطقی، چراغ راهی رابرجزینم که در عصر حاضر باطراوت خاصی به آنها نگریسته شده است. و علی الخصوص

اینکه این دودانشمندان ایرانی از بزرگان دینی و اخلاقی هم بوده اند و پی بردن به نظرات آن دوبرگوار هیچ ضرری به مبانی دینی و اخلاقی نمی رساند و بدین خاطر از مباحث کتابهای گرانقدر این دو دانشمند منطقی در این تحقیق از جمله اشارات و تنبیهات و اساس الاقتباس استفاده شایانی کرده ام.

۱-۴-) اهداف تحقیق

باتوجه به اینکه پرداختن به هر موضوعی در پایان نامه با اهدافی همراه است این پژوهش دارای ثمرات و نتایجی است که می توان به آنها اشاره کرد از جمله :

۱- احیای نظرات و دیدگاه های دانشمندان بزرگ منطقی در ایران چون ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی که در مراکز علمی و دانشگاهی کم رنگ کهنگی و قدیمی بودن از مباحث ارزشمندان وجود آمده است .

۲- باتوجه به اینکه موضوع پایان نامه بررسی تطبیقی موجهات بسیطه و مرکبه در قضایای حملیه است می تواند راه را برای دانشجویان این رشته هموار کند تا از این پایان نامه بعنوان گذرگاه علمی و تحقیقی برای پی بردن دیگر مباحث و احکام قضایا مانند نسبت قضایای شرطی ، قیاس ، تمثیل و... استفاده کنند.

۱-۵-) کاربرد نتایج تحقیق

۱- این تحقیق می تواند گامی در جهت احیای سنت تطبیقی اندیشه منطقی بشمار رود که از خلال گزارش یک نمونه برجسته از تطبیق تفکرات منطقی زمینه ای را برای نزدیکتر شدن به نحوه صحیح مواجهه با اندیشه ها را فراهم سازد.

۲- شناسایی موارد اختلاف و تشابه نظرات بین دو دانشمند برجسته اسلامی، ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی و بررسی تفاوت برداشتها و همچنین بررسی تشابه برداشتهای آنها از منظر اسلامی.

۳- تبیین جایگاه موجهات بسیطه و مرکبه از منظر ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی و پی بردن به احکام و شرایط آن.